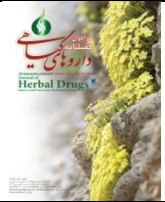




فصلنامه‌ی داروهای گیاهی

Journal homepage: www.ojs.iaushk.ac.ir



معرفی گونه‌های گیاهی با خواص دارویی در منطقه نطنز (کاشان)

شبیم عباسی^۱، سعید افشارزاده^{۱*}، عبدالرضا مهاجری^۲

۱. گروه زیست‌شناسی، دانشکده علوم، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران؛

*مسئول مکاتبات E-mail: s.afshar@biol.ui.ac.ir

۲. اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان اصفهان، اصفهان، ایران؛

چکیده

مقدمه و هدف: کشور ایران در زمینه استفاده از گیاهان دارویی و طب سنتی از سابقه‌ای طولانی برخوردار است. منطقه یحیی آباد در ۳۵ کیلومتری جنوب غربی نطنز در منطقه حفاظت شده کوههای کرکس واقع شده است که بخش مهمی از فلات مرکزی ایران می‌باشد. از بین گونه‌های گیاهی این منطقه گونه‌های زیادی وجود دارند که با توجه به منابع از ارزش دارویی برخوردارند. هدف از این تحقیق، بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی منطقه یحیی آباد به منظور شناخت آداب و رسوم و نحوه استفاده توسط افراد محلی از گیاهان دارویی بود.

روش تحقیق: در این تحقیق ابتدا گونه‌های گیاهی منطقه در طی چند نوبت در سال جمع‌آوری و با استفاده از منابع معتبر شناسایی گردیدند. سپس با استفاده از پرسش‌نامه‌های تهیه شده، اطلاعات افراد محلی منطقه در زمینه موارد مصرف، نحوه استفاده و قسمت‌های مورد استفاده گیاهان دارویی جمع‌آوری شد.

نتایج و بحث: در این منطقه ۶۵ گیاه دارویی به صورت رایج مصرف می‌شود که اکثر آنها برای برطرف کردن درد به کار می‌روند، اگرچه تعداد گیاهان دارویی منطقه بیشتر می‌باشد اما افراد محلی در مورد کاربرد بسیاری از آنها اطلاعاتی ندارند و از آنها مصرف نمی‌کنند.

توصیه کاربردی/اصنعتی: با توجه به ارزش دارویی گیاهان منطقه و با عنایت به خشکسالی‌های اخیر که موجب تشدید چرای دام و برداشت گیاهان دارویی شده است، به نظر می‌رسد با اتخاذ روش‌ها و سیاست‌های حفاظتی مناسبی بتوان از بروز این مسئله جلوگیری نمود.

شناسه مقاله

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۰/۱۲/۰۲

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۱/۰۶/۲۰

نوع مقاله: اتنوبوتانی کوتاه

موضوع: گیاهشناسی و داروسازی سنتی

کلیدواژگان:

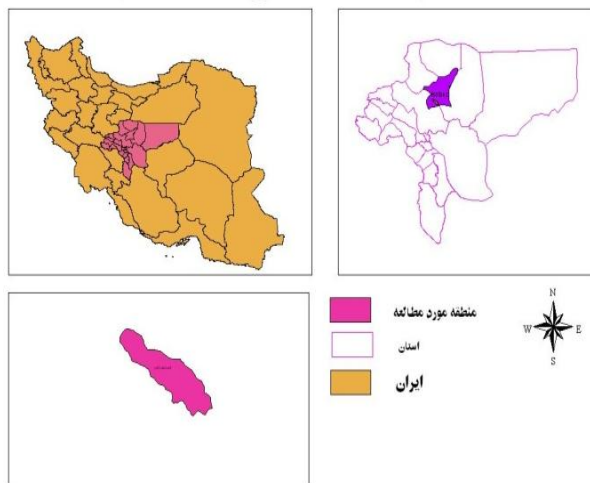
- ✓ اتنوبوتانی
- ✓ گیاهان دارویی
- ✓ کوههای کرکس

۱. مقدمه

گیاهان دارویی از قدیم در سیستم سلامت بدن جانداران ارزش بالایی داشته‌اند و بیشتر داروهای مورد استفاده از گیاهان دارویی استخراج شده‌اند (Rashid & Arshad, 2002). پژوهش‌های اتنوبوتانی ارزش محلی اطلاعات سنتی را به صورت استفاده منطقی از طبیعت تفسیر می‌نماید (Hayat et al., 2008). ایران از جمله کشورهایی است که گونه‌های گیاهی آن از تنوع قابل ملاحظه‌ای برخوردارند به طوری که تاکنون حدود ۷۰۰۰ گونه گیاهی گزارش شده است که از این تعداد حدود ۱۷۲۷ گونه انحصاری (اندمیک) می‌باشند. با وجود اقوام گوناگونی که در فلات ایران سکونت دارند بسیاری از گونه‌های گیاهی در طی تاریخ مصرف دارویی پیدا نموده‌اند و از دیرباز برداشت آنها از طبیعت انجام می‌شده است. بررسی، شناسایی، حفظ و نگهداری گونه‌های گیاهی، به ویژه گونه‌های

کشور ایران در زمینه استفاده از گیاهان دارویی و طب سنتی از سابقه‌ای طولانی برخوردار است. در سالهای اخیر رویکرد وسیع مردم به مصرف گیاهان دارویی منجر به برداشت بی‌رویه این گیاهان گردیده است. گیاهان دارویی به خصوص در کشورهای در حال توسعه امروزه از اهمیت بسزایی برخوردارند. اطلاعات کسب شده از اهالی بومی یک منطقه می‌تواند نقش مهمی را جهت تولیدات گیاهی به صورت عوامل شیمی درمانی ایفا نماید (Abbasi et al., 2010).

منطقه از نوع خشک است و حدود هفت ماه از سال گیاهان منطقه در معرض خشکی قرار دارند (شکل ۱). با توجه خصوصیات اقلیمی و جغرافیایی منحصر به فرد این منطقه با شرایطی چون نزدیکی به کویر و از سوی طبیعت کوهستانی خود منطقه، گیاهان آن دارای ژنوم های ارزشمندی هستند و از لحاظ دارویی دارای اهمیت می باشند، همچنین شرایط تعلیف شدید دام در این منطقه مرتعی و نیز برداشت گیاهان دارویی اهمیت این مطالعه را افزون می سازد.



شکل ۱. موقعیت منطقه مورد مطالعه در کشور و استان اصفهان

۲-۲. روش بررسی

در این تحقیق با استفاده از روش پیمایش در طول ۴ ترانسکت در بهار و اوایل تابستان سالهای ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ مطالعات اولیه و نمونه برداری انجام شد. در رابطه با شناسایی گونه های گیاهی دارویی و طرز استفاده از آنها، با گیاه شناسان سنتی و افراد بومی مطلع منطقه مصاحبه ای صورت گرفت و پرسشهایی مطرح شد. حدود ۵۰۰ نمونه گیاهی جمع آوری گردید که در حال حاضر در هرباریوم دانشگاه اصفهان موجود می باشد ، همچنین شناسایی نمونه ها بر اساس روش های رایج تشخیص در تاکسونومی و با استفاده از کلیدهای شناسایی همچون فلور ایرانیکا (Rechinger, 1963-2001)، فلور ترکیه (Davis, 1965-1988)، فلور اروپا (Tutin & Heywood, 1964-1980)، فلور عراق (Townsend et al, 1966-1985)، گون های ایران و اطلس گون های ایران

مفید و نادر دارویی در دنیا از اهمیت ویژه ای برخوردار است علاوه بر این پایه و اساس توسعه پایدار و هرگونه بهره برداری اصولی و منطقی از طبیعت و منابع طبیعی، حفظ و حراست گونه های گیاهی و گنجینه های ژنی آنها است. این مهم از طریق سازمانهای بین المللی مثل سازمان بین المللی حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی (IUCN) که هدف آن شناسایی و معرفی گونه های گیاهی و جانوری نادر و مفید در کلیه مناطق دنیا و اتخاذ تدابیر لازم برای جلوگیری از انهدام آنهاست نیز حمایت می شود. در سالهای اخیر رویکرد وسیع مردم به مصرف گیاهان دارویی منجر به برداشت بی رویه این گیاهان گردیده است، بسیاری از این گیاهان دارویی در زمره گیاهان نادر و دارای ارزش حفاظتی هستند. بنابراین شناسایی چنین گیاهانی در هر منطقه از اهمیت زیادی برخوردار است. تاکنون در مورد گیاهان دارویی و بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی در کشور تحقیقات زیادی صورت نپذیرفته است، از جمله موارد قابل ذکر می توان به معرفی گیاهان دارویی و نادر کالمند بهادران و بافق یزد (کریمیان، ۱۳۸۴)، طرح توسعه پایگاه داده برای مناطق عباس آباد، تنگله و کرکس (خواجه الدین و همکاران، ۱۳۸۶) و بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی شهرستان سیرجان (شریفی فر و همکاران، ۱۳۸۹)، اتنوبوتانی گیاهان ترکمن صحرا (Ghorbani, 2005)، قاسمی پیربلوطی (Ghasemi Pirbalouti, 2009)، قاسمی پیربلوطی و همکاران (Ghasemi Pirbalouti et al., 2013) منطقه ایلام، اتنوبوتانی گیاهان منطقه کاشان (سجادی و همکاران، ۱۳۹۰) اشاره نمود. در نهایت باتوجه به تنوع گیاهی مناسب در منطقه مورد مطالعه به دلیل شرایط جغرافیایی هدف از مطالعه حاضر بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی منطقه یحیی آباد به منظور شناخت آداب و رسوم و نحوه استفاده توسط افراد محلی از گیاهان دارویی بود.

۲. مواد و روش ها

۲-۱. منطقه مورد مطالعه

منطقه یحیی آباد واقع در شیب های جنوبی کوه کرکس (منطقه کاشان، استان اصفهان) بین عرض جغرافیایی $17^{\circ} 33'$ تا $24^{\circ} 33'$ شمالی و طول جغرافیایی $39^{\circ} 51'$ تا $49^{\circ} 51'$ شرقی قرار گرفته است. این منطقه با ارتفاع حداقل ۲۰۰۰ متر و حداکثر ۲۷۲۰ متر از سطح دریا کوهستانی می باشد. میانگین بارندگی سالانه $147/22$ میلیمتر و متوسط درجه حرارت سالیانه $15/41$ درجه سانتی گراد است. بر اساس نمودار آمیروترمیک رسم شده اقلیم

بررسی اتنوبوتانی گیاهان در بین بومیان منطقه نشان می دهد که بیشترین گیاهان مورد استفاده در طب سنتی یحیی آباد که از قدیم شایع بوده اند شامل آویشن (*Thymus*)، بومادران (*Achillea*)، کاکوتی (*Ziziphora*)، قدومه (*Alyssum*)، خاکشیر (*Descurainia*) و کاسنی (*Cichorium*) است. اهالی این روستا هنوز تعدادی موارد استفاده از گیاهان را نمی دانند که احتمالاً به دلیل ارتفاع زیاد منطقه و عدم شناخت همه گیاهان است. اندامهای هوایی گل، برگ و ساقه با فرم استفاده جوشانده بیشترین مصرف را دارند. ممکن است گیاهی در یک منطقه دارای مصرف دارویی باشد اما در مناطق دیگر هیچ استفاده ای نشود برای مثال علی رغم این - که پوشش وسیعی از یحیی آباد را گیاهان درمنه و چوبک تشکیل می دهند که از خواص دارویی مفیدی هم برخوردارند اهالی این خواص را نمی دانند و در قدیم از چوبک تنها برای شست و شوی لباس استفاده می کردند. در حالیکه این گیاهان در سایر مناطق نظیر کوه بافق یزد (*کریمیان*، ۱۳۸۴) و سیرجان کرمان (شریفی فر و همکاران، ۱۳۸۹) کاربرد زیادی دارند و درمنه در کتاب قانون ابوعلی سینا برای تسکین درد و ورم کاربرد دارد (ابوعلی سینا، ۱۳۷۰) و یا گیاه مرغ (*Cynodon*) که مردم یحیی آباد به عنوان دارویی از آن استفاده می کنند در کوه بافق یزد و ونک سمیرم (پریشانی، ۱۳۸۱) دارویی نمی باشد و به صورت مرتعی موجود است. نتایج پرسشگری برخی از گیاهان شامل شاه بته (*Fumaria*)، ترشک (*Rumex*)، آویشن، بومادران، خارشتر (*Alhagi*)، خاکشیر (*Descurainia*)، علف شور (*Salsola*) و پیچک (*Convolvulus*) مطابقتی با اطلاعات موجود در منابع در دسترس ندارد ولی مصرف این گیاهان در درمانگری افراد بومی منطقه موثر است و دارای ارزش فارموکولوژیکی است. مثلاً اهالی منطقه از شاه تره برای رفع اگزمای بدن استفاده می کنند اما این گیاه در کتاب قانون ابوعلی سینا برای تصفیه خون و محکم کردن لثه (ابوعلی سینا، ۱۳۷۰) معرفی شده است در صورتیکه در یحیی آباد برای تصفیه خون از گیاه ترشک استفاده می نمایند، در نائین (افشار، ۱۳۷۰) نیز از این گیاه برای رفع دل درد استفاده می شود. گیاه آویشن که در یحیی آباد برای رفع ناراحتی های معده مصرف می شود در اصفهان و کاشان (افشار، ۱۳۷۰) مسکن سرفه است، گیاه بومادران در منطقه مورد مطالعه

(معصومی، ۱۳۷۹-۱۳۶۵ و معصومی، ۱۳۷۲-۱۳۶۵)، فلور رنگی ایران (قهرمان، ۱۳۸۰-۱۳۵۷)، فلور ایران (اسدی و همکاران، ۱۳۸۱-۱۳۶۷؛ Parsa, 1950)، فلور رستنی های ایران (مبین، ۱۳۷۶-۱۳۵۴) صورت گرفت. برای تعیین فرم های رویشی از روش رانکیه استفاده شد (Raunkaier, 1934). نام های فارسی و محلی گیاهان با استفاده از منابع نامهای گیاهی ایران (مظفریان، ۱۳۷۵؛ ماه وان، ۱۳۸۱) تعیین گردیدند. جهت تعیین گونه های دارویی در این منطقه، نیز از منابع مختلفی نظیر، گیاهان دارویی (زرگری، ۱۳۷۳-۱۳۶۸)، توسعه پایگاه داده برای مناطق عباس آباد، تنگلهها و کرکس (خواجه الدین و همکاران، ۱۳۸۶) و معارف گیاهی (میر حیدر، ۱۳۷۳؛ جعفرنیا و همکاران، ۱۳۸۸) استفاده شد. در نهایت اطلاعات در نرم افزار اکسل (آفیس، ۲۰۰۷) طبقه بندی و تجزیه و تحلیل شدند.

۳. نتایج و بحث

به طور کلی در این بررسی، تعداد ۶۵ گونه گیاه دارویی شناسایی شد. جدول ۱ لیست گیاهان دارویی در منطقه یحیی آباد را به همراه فرم های رویشی، اندام مورد استفاده و خواص آنها نشان می دهد. منطقه مورد مطالعه جزء ناحیه فلوربستیک ایرانی - تورانی قرار دارد و از لحاظ توپوگرافی شامل تپه ماهور و ارتفاعات مختلف می باشد و فاصله نزدیکی با منطقه کویری دارد. بر اساس منابع مورد استفاده در منطقه یحیی آباد ۵۷ گونه گیاه دارویی مشاهده شد که بیشترین طیف زیستی گیاهان دارویی را گیاهان علفی تشکیل می دهند و از این میان تیره ستاره آسا Asteraceae و نعناعیان Lamiaceae سهم زیادی دارند سیمای ظاهری منطقه به گونه ای است که بخش اعظم پوشش آن را گونه های گیاهی *Artemisia* (درمنه کوهی و درمنه دشتی) با گونه های همراه مهم *Astragalus* (گون) و *Acanthophyllum* (چوبک) تشکیل می دهد. شرایطی از قبیل چرای شدید دام و خشکسالی منجر به کاهش تعداد گیاهان دارویی گردیده است و در نتیجه بخش زیادی از سرشاخه های قابل استفاده این گیاهان دارویی از بین می روند.

بیاموزند و مورد استفاده قرار دهند. چیرگی گیاهان با فرم رویشی علفی منطقه علاوه بر اینکه نشاندهنده تاثیر عوامل توپوگرافی و اقلیمی مانند کمی بارش در سالهای اخیر می باشد حاکی از چرای شدید دام و برداشت گیاهان دارویی توسط افراد محلی است. این یافته ها با نتایج به دست آمده توسط آریاوند (۱۳۸۰) در مناطق حفاظت شده کلاه قاضی، موته و قمیشلو در استان اصفهان نیز تقریباً انطباق دارد که به نظر می رسد به ممکن است به دلیل تشابه شرایط اکولوژیکی و جغرافیایی مناطق باشد.

تنها برای دل درد کاربرد دارد و یا گیاه خارشتر که در یحیی آباد تنها به منظور خنک کردن بدن استفاده می شود در یزد و سایر منابع به عنوان ملین و رفع درد مفاصل (افشار، ۱۳۷۰) مورد استفاده قرار می گیرد. همچنین گیاه خاکشیر که توسط زرگری (۱۳۶۸-۱۳۷۳) جهت رفع اسهال معرفی گردیده اهالی منطقه از این گیاه به عنوان مسهل استفاده می کنند، برای گیاه علف شور تنها خاصیت ملین بودن آن توسط ایشان مطرح شده در صورتیکه در منطقه به عنوان ضد قارچ نیز استفاده می شود و گیاه پیچک به عنوان مسهل گزارش شده اما در منطقه فقط دارای کاربرد ضد قارچ است همانند شنگ که توسط زرگری (۱۳۶۸-۱۳۷۳) به عنوان اشتهاآور، درمان دیابت و روماتیسم معرفی شده در حالیکه در منطقه تنها ضد قارچ است. بعضی گیاهان یحیی آباد از قبیل میخک (*Dianthus*)، قدومه، خاکشیر به ترتیب در ایلام و کردستان، کاشان، خراسان و بوشهر (افشار، ۱۳۷۰) دارای موارد مصرف دارویی یکسانی می باشند. در منطقه مورد مطالعه گیاهانی با کاربرد های مختلف نظیر هزار خار (*Cousinia*) رفع سنگ کلیه، مینای پر کپه (*Tanacetum*) ضد قارچ، چلیپای اصفهانی (*Matthiola*) قلب درد، چار چار دانه درشت (*Buffonia*) ضد درد، لبدیسی (*Ajuga*) دل درد، (*Lagochilus*) تقویت اعصاب، گونه *Scutellaria* استخوان درد، کلاه میر حسن (*Acantholimon*) درمان MS، گونه *Delphinium* رفع تحلیل ماهیچه، ورث (*Reseda*) مقوی معده، پنجه برگ (*Potentilla*) سر درد مضمّن و گونه (*Gailonia*) رفع دل درد دارویی می باشند در منابع دیگر (زرگری، ۱۳۶۸-۱۳۷۳، میر حیدر، ۱۳۷۳ و جعفر نیا و همکاران، ۱۳۸۸) گزارشی مبنی بر دارویی بودنشان وجود ندارد. امروزه افراد محلی یحیی آباد تمایل زیادی به استفاده از گیاهان بیشتر با خاصیت دارویی ندارند اما اعتقاد افراد و عطاران قدیمی به بعضی از گیاهان نسبتاً خوب است به عنوان مثال استفاده از میخک برای رفع درد دندان بیشتر توسط افراد مسن تر توصیه شد.

۴. نتیجه گیری

به طور کلی جنین به نظر می رسد که نیاز است تا افراد این منطقه بیشتر کاربرد های گیاهان دارویی را از افراد با تجربه نطنز

جدول ۱. فهرست گیاهان دارویی منطقه یحیی آباد.

شکل زیستی	طریقه مصرف	اندام مصرفی	موارد مصرف	نام محلی	نام فارسی	نام علمی
علفی	جوشانده	پیاز و برگ	ضد قارچ	پیاز	یاز رشته ای	Alliaceae: <i>Allium fibrosum</i> Regel
علفی	جوشانده	اندام هوایی	ضد قارچ و ضد باکتری	خوشاریزه	خوشاریزه	Apiaceae: <i>Echinophora platyloba</i> DC.
علفی	جوشانده	ساقه	ضد قارچ	زول	زول	<i>Eryngium billardierei</i> Delar.
علفی	جوشانده	ساقه	درمان یبوست	کما	کما	<i>Ferula ovina</i> Boiss.
علفی	جوشانده	گل و برگ	رفع دل درد	سر زرد	بومادران	Asteraceae: <i>Achillea wilhelmsii</i> C. Koch
علفی	جوشانده	برگ و گل	رفع انسدادعروق	بابونه	بابونه	<i>Anthemis gayana</i> Boiss.
علفی	جوشانده	برگ و گل	التیام زخم	گندم گل	بیابانی گل گندم	<i>Centaurea gauba</i> (Bornm.) Wagenitz.
علفی	عرق	گل و برگ و ساقه	خنک کننده	کاسنی	کاسنی	<i>Cichorium intybus</i> L.
علفی	جوشانده	برگ و گل	سنگ کلیه	کازرونی	کازرونی خار هزار	<i>Cousinia alexeenkoana</i> Bornm.
علفی	عسل	ساقه	سرماخوردگی	تیغال شکر	ایلامی تیغال شکر	<i>Echinops elymaiticus</i> Born
علفی	خشک همراه با ماست	دمبرگ	رفع خلط سینه	کنگر	کنگر	<i>Gundelia tournefortii</i> L.
بوته ای	جوشانده	اندام مختلف	ضد میکروب	کرقیچ	کرقیچ بیابانی	<i>Hertia angustifolia</i> (DC.) O. Kuntze.
علفی	جوشانده یا خشک همراه با ماست	گل و برگ	رفع دل درد	چرخه	چرخه	<i>Launaea acanthodes</i> (Boiss.) O.Kuntze, Revis.
علفی	جوشانده	برگ و ریشه	ضد قارچ	سنگ اسبی	سنگ اسبی بیابانی	<i>Scorzonera tortuosissima</i> Boiss.
علفی	جوشانده	گل و برگ	ضد قارچ	مینای پرکپه	مینای پرکپه برگنفره ای	<i>Tanacetum polycephalum</i> Schultz-Bip.
علفی	جوشانده	گل و برگ	مقوی معده	گل قاصد	گل قاصد شورپسند	<i>Taraxacum bessarabicum</i> Fisch.
علفی	جوشانده	ریشه و برگ	ضد قارچ و ضد درد	سنگ ایرانی	سنگ ایرانی	<i>Tragopogon bupthalmoides</i> (DC.) Boiss.
علفی	جوشانده	گل	ضد قارچ	خارلنگری	خارلنگری ریشدار	Boraginaceae: <i>Lappula barbata</i> (M. B.) Gurke
علفی	جوشانده	بذر	سرماخوردگی	قدومه	قدومه برگه دار	Brassicaceae: <i>Alyssum bracteatum</i> Boiss
علفی	خشک یا بذر در آب سرد	بذر	مسهل	خاکشیر	خاکشیر	<i>Descurainia sophia</i> (L.) Webb ex Berth.
علفی	خشک	برگ	ضد قارچ	وسمه	وسمه آذربایجانی	<i>Isatis cappadocica</i> Desv.

شکل زیستی	طریقه مصرف	اندام مصرفی	موارد مصرف	نام محلی	نام فارسی	نام علمی
بوته ای	جوشانده	ریشه	مدر و عطسه آور		چوبک برگه دار	Caryophyllaceae: <i>Acanthophyllum bracteatum</i> Boiss.
علفی	جوشانده	شاخه گلدار	ضد درد		چار چار دانه درشت	<i>Buffonia macrocarpa</i> Ser.
بوته ای	کوبیده شده	گل و برگ	رفع درد دندان	میخک	میخک	<i>Dianthus crinitus</i> Sm.
بوته ای	کوبیده شده	اندام هوایی	ضد قارچ		آسمانی بی برگ	Chenopodiaceae: <i>Anabasis aphylla</i> L.
بوته ای	جوشانده	برگ و گل	ضد قارچ			<i>Eurotia ceratoides</i> (L.) C. A. Mey.
علفی	خشک	ریشه	ضد قارچ و ملین		علف شور	<i>Salsola kali</i> L.
بوته ای	جوشانده	تمام اندامها	ضد قارچ		پیچک درختچه ای	Convolvulaceae: <i>Convolvulus fruticosus</i> Pall.
بوته ای	جوشانده	ساقه و برگ	ضد نفخ و ضد سرفه		هوم	Ephedraceae: <i>Ephedra intermedia</i> Schrenk C.A. Mey.
علفی	جوشانده	دانه	ضد درد		ناز بیابانی	Euphorbiaceae: <i>Euphorbia heteradena</i> Jaub. & Spach
علفی	جوشانده و عرق	گل و برگ و ساقه	خنک کننده بدن		خارشتر ایرانی	Fabaceae: <i>Alhagi persarum</i> Boiss. & Buhse.
بوته ای	لعاب در آب سرد	صمغ	درمان سرفه	درمان درد و سرفه	گون سفید	<i>Astragalus gossypinus</i> Fisch.
بوته ای	لعاب	صمغ	درمان سرفه	درمان درد و سرفه	نوعی گون	<i>Astragalus verus</i> Olivier.
علفی	خشک	برگ	کمک به هضم		شنبلیله تکگل لویدار	<i>Trigonella monantha</i> C. A. Mey.
علفی	خشک با ماست	گل و برگ	رفع اگزمای بدن	شاه تره	شاه تره	Fumariaceae: <i>Fumaria parriflora</i> Lam.
علفی	جوشانده	ریشه	ضد ویروس	شبگرد	چماقو	Geraniaceae: <i>Erodium cicutarium</i> (L.) L Her.Ex Aiton, Hort.
علفی	جوشانده	اندام هوایی	ضد قارچ و ضد درد	زنبق	زنبق صحرائی	Iridaceae: <i>Iris songarica</i> Schrenk
بوته ای	جوشانده	گل و برگ	دل درد		لبدیزی بوته ای نمدی	Lamiaceae: <i>Ajuga chamaecistus</i> Ging. Ex Benth.
علفی	جوشانده	برگ و گل	ضد قارچ		سنبل بیابانی رفیع	<i>Eremostachys laevigata</i> (L.) Bunge.
بوته ای	جوشانده	گل	تقویت اعصاب		لیخروگوشی گل درشت	<i>Lagochilus macrocanthus</i> Fisch. & C. A. Mey
علفی	جوشانده	برگ و گلآذین	تب بر	گل کبود	براز مبل	<i>Perovskia abrotanoides</i> Karel., Bull.
بوته ای	کرم	ساقه و گل	استخوان درد		بشقلایی پر ساقه	<i>Scutellaria multicaulis</i> Boiss.
علفی	جوشانده	برگ	ضد قارچ	مورخری	سنبله ای	<i>Stachys inflata</i> Benth.
علفی	جوشانده	گل	ضد میکروب	مریم نخودی	مریم نخودی شرقی	<i>Teucrium orientale</i> L
علفی	جوشانده	گل و برگ	رفع ناراحتی های معده	آویشن	آویشن دناپی	<i>Thymus daenensis</i> Celak.
بوته ای	جوشانده	گل و برگ	ضد درد	کاکوتی	کاکوتی کوهی	<i>Ziziphora clinopoides</i> Lam.
علفی	جوشانده	گل و برگ	ضد درد	کاکوتی	کاکوتی	<i>Ziziphora tenuir</i> L.

ادامه جدول ۱. فهرست گیاهان دارویی منطقه یحیی آباد.

شکل زیستی	طریقه مصرف	اندام مصرفی	موارد مصرف	نام محلی	نام فارسی	نام علمی
بوته ای	خشک	گل و برگ	ضد ریزش مو	مورد	مورد	Myrtaceae: <i>Myrtus communis</i> L.
علفی	جوشانده	گل	ضد قارچ			Papaveraceae: <i>Roemeria hybrid</i> (L.) DC.
بوته ای	خشک	گل و برگ	بیماری MS	کلاه میر حسن	کلاه میر حسن اصفهانی	Plumbaginaceae: <i>Acantholimon aspadanum</i> Bunge
علفی	جویدن برگ	برگ	ضد سردرد	مرغ	مرغ	Poaceae: <i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers
بوته ای	شیره	شیره	ملین	کاروان کش	کاروان کش	Polygonaceae: <i>Atrophaxis spinosa</i> L.
علفی	خشک	برگ و ساقه	مسهل، تب بر و تصفیه خون	ترشک	ترشک	<i>Rumex conglomerates</i> Murr
علفی	جوشانده	تمام اندامها	مدر	چشم قرقاول	چشم خروس تابستانه	Ranunculaceae: <i>Adonis austivalis</i> L.
علفی	جوشانده	گل و برگ	رفع درد معده و ماهیچه			<i>Delphinium jacobsii</i> Iranshahr
علفی	جوشانده	گل	ضد قارچ			<i>Ranunculus scleratus</i> L.
علفی	جوشانده	گل و برگ	مقوی معده	ورث ایرانی	ورث ایرانی	Resedaceae: <i>Reseda buhseana</i> Mull.
بوته ای	جوشانده	میوه	مسهل و درمان سوءهاضمه	شیرخشت	شیر خشت دو رنگ	Rosaceae: <i>Cotoneaster discolor</i> Pojark.
علفی	جوشانده	گل و برگ	سر درد مضمّن	پنجه برگالوندی	پنجه برگالوندی	<i>Potentilla elvendensis</i> Boiss.
علفی	جوشانده	گل و برگ	رفع دل درد			Rubiaceae: <i>Gailonia brunguieri</i> A. Rich.
بوته ای	جوشانده	اندامهای هوایی	ضد میکروب و ضد درد	گل میمونی سازویی	گل میمونی سازویی	Scrophulariaceae: <i>Scrophularia striata</i> Boiss.
علفی	خشک	بذر و میوه	ضد قارچ	اسفند	اسفند	Zygophyllaceae: <i>Peganum harmala</i> L.
علفی	جوشانده	گل	قلب درد	چلیپای اصفهانی	چلیپای اصفهانی	<i>Matthiola ovatifolia</i> (Boiss.)
بوته ای	جوشانده	شاخه گلدار	ضد قارچ	خار مرجان	خار مرجان	<i>Moriera spinosa</i> Boiss.

۵. منابع

- ماه وان، ا. ۱۳۸۱. فرهنگ گیاهان ایران. دفتر جغرافیایی و انتشارات ماهوان. ایران، مشهد.
- مبین، ص. ۱۳۷۶-۱۳۵۴. رستنی های ایران (فلور گیاهان آوندی).. انتشارات دانشگاه تهران. ایران، تهران. جلد ۱ تا ۴
- مظفریان، و. ۱۳۷۵. فرهنگ نام های گیاهان ایران (لاتینی، انگلیسی و فارسی). انتشارات فرهنگ معاصر. ایران، تهران.
- معصومی، ع. ۱۳۷۲-۱۳۶۵. اطلس گون های ایران. انتشارات تحقیقات جنگلها و مراتع. ایران، تهران. جلد ۱ و ۲.
- معصومی، ع. ۱۳۷۹-۱۳۶۵. گون های ایران. انتشارات موسسه تحقیقات جنگل ها و مراتع. ایران، تهران. جلد ۱ تا ۴.
- میر حیدر، ج. ۱۳۷۳. معارف گیاهی (کاربرد گیاهان در پیشگیری و درمان بیماریها). نشر فرهنگ اسلامی. ایران، تهران، جلد ۱ تا ۷.
- Abbasi, A. M., Khan, M. A., Ahmed, M. and Zafar, M. 2010. Herbal medicines used to various ailments by the inhabitants of Abbottabad district, North West Frontier Province, Pakistan. *Indian Journal of Traditional Knowledge*, 9(1): 175-183.
- Davis, P. H. 1965-1988. *Flora of Turkey and the East Aegean Island*. Edinburgh University Press, Edinburgh. Vol. 1-10.
- Hayat, M. Q., Khan, M. A., Ahmad, M., Shaheen, N., Yasmin, Gh. and Akhtar, S. 2008. Ethnotaxonomical approach in the identification of useful medicinal flora of Tehsil Pindigheb (District attock) Pakistan. *Ethnobotany Res. Appli*, 6: 35-62
- Ghasemi Pirbalouti, A. 2009. Medicinal plants used in Chaharmahal and Bakhtyari districts, Iran. *Herba Polonica.*, 55: 69-75.
- Ghasemi Pirbalouti, A., Momeni, M. and Bahmani, M. 2013. Ethnobotanical study of medicinal plants used by Kurd tribe in dehloran and abdanan districts, ilam province, Iran. *African Journal of Traditional, Complementary and Alternative Medicines*, 10: 368-385.
- Ghorbani, A. 2005. Studies on pharmaceutical ethnobotany in the region of Turkmen Sahra, north of Iran. *Journal of Ethnopharmacology.*, 102: 58-68.
- Parsa, A. 1943-1950. *Flora de I, Iran*. Publication ministre de I, education: museum d Histoirep Nuturelle de - Tehran.
- ابوعلی سینا، ش. ۱۳۷۰. قانون در طب. انتشارات سروش. ایران، تهران.
- آریاوند، ا. ۱۳۸۰. معرفی گیاهان آوندی دارویی، معطر، مرتعی و نادر مناطق حفاظت شده کلاه قاضی، قمشلو و موته (استان اصفهان). مجله پژوهش و سازندگی، ۱۴: ۱۷-۲۵.
- اسدی، م.، خاتم ساز، م.، معصومی، ع و بابا خانلو، پ. ۱۳۸۱-۱۳۶۷. فلور ایران. شماره های ۵۸-۱، انتشارات موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع. ایران، تهران.
- افشار (سیستانی)، ا. ۱۳۷۰. پزشکی سنتی مردم ایران. انتشارات روزنه. ایران، تهران. ۹۳۹ صفحه.
- پیشانی، م. ر. ۱۳۸۱. شناسائی فلور و اجتماعات گیاهی منطقه ونک سمیرم (استان اصفهان). به راهنمایی رحیمی نژاد، م. ر. پایان نامه کارشناسی ارشد زیست شناسی. دانشکده علوم، دانشگاه اصفهان.
- جعفرنیا، س.، خسروشاهی، س. و قاسمی، م. ۱۳۸۸. راهنمای جامع و مصور خواص و کاربرد گیاهان دارویی. انتشارات مجتمع آموزش کشاورزی سبز ایران. ایران، مشهد. ۱۷۹ صفحه.
- خواجه الدین، س. ج.، یگانه، ح. و دانشمند پارسا، ر. ۱۳۸۶. توسعه پایگاه داده برای مناطق عباس آباد، تنگله و کرکس، جلد ۲ (بخش: پوشش گیاهی و مرتع). انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست استان اصفهان. ایران، اصفهان.
- زرگری، ع. ۱۳۷۳-۱۳۶۸. گیاهان دارویی. چاپ پنجم. انتشارات دانشگاه تهران. ایران، تهران. جلد ۱ تا ۵.
- سجادی، ا.، بتولی، ح.، قنبری، ع. ۱۳۹۰. جمع آوری و بررسی مصارف سنتی منتخبی از گیاهان شهرستان کاشان. مجله طب سنتی اسلام و ایران. ۲: ۳۶-۲۹.
- قهرمان، ا. ۱۳۸۰-۱۳۵۷. فلور رنگی ایران، جلد ۲۵-۱. انتشارات موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع. ایران، تهران.
- کریمیان، ع. ا. ۱۳۸۴. گیاهان دارویی، معطر، مرتعی و نادر مناطق حفاظت شده کالمند بهادران و کوه بافق استان یزد. مجله محیط شناسی، ۳۷: ۷۷-۸۸.

- Rashid, A and Arshad, M. 2002. *Medicinal plant diversity, threat imposition and interaction of a mountain people community*. In Proceeding of Workshop on Curriculum Development in Applied Ethnobotany. Published by the Ethnobotany Project, WWF Pakistan, 34-D/2, Sahibzada Abdul Qayyum Road Peshawar, Pakistan. pp 84-90.
- Raunkaier, C. 1934. *The life forms of plants and statistical plant geography*. Clarendon Press, Oxford, 632 p.
- Rechinger K. H. *Flora Iranica*. Vol. 1-180, Akademische Druch. V. Verlagsantat, Graz, Austria. 1963-1988; 9368 p.
- Sharififar, F., Koohpayeh, A., Mehdi Motaghi, M., Amirkhosravi, A., Puormohseni Nasab, E. and Khodashenas, M. 2012. Study the ethnobotany of medicinal plants in Sirjan, Kerman province, Iran. *Journal of Herbal Drugs (JHD)*, 1(3), 19-28.
- Townsend, C. C., Guest, E. and Al-Rawi, A. 1966-1985. *Flora of Iraq*. Ministry of Agriculture and Agrarian Reform, Baghdad. Vol 1-9.
- Tutin, T. G. and Heywood, V. H. 1964-1980. *Flora Europaea*. Cambridge University Press, Cambridge. Vol 1-5.

